

Ισπανία 1936 και οι Έλληνες Αντιφασίστες

Όταν στις 17 Ιουλίου 1936 ο στρατηγός Φράνκο άρχισε την ανταρσία του εναντίον της Ισπανικής Δημοκρατίας ήταν Διοικητής των στρατευμάτων της αποικίας του Ισπανικού Μαρόκου. Ο κύριος όγκος των δυνάμεών του απετελείτο από αποικιακούς που υπηρετούσαν στον Ισπανικό στρατό. Και με αυτούς απεβίβασθη στις 17.7.1936 στη Νότια Ισπανία.

Συγχρόνως ειδοποίησε με τηλεγραφήματα όλες τις φρουρές να είναι έτοιμες να ξεσηκωθούν ενάντια στην κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου. Να γνωρίζουμε ότι το σώμα των αξιωματικών ήταν ιδιαίτερα αντιδραστικό διότι απετελείτο από γόνους των μεγάλων φεουδαρχικών και καπιταλιστικών οικογενειών. Πολύ λίγοι αξιωματικοί προερχόντουσαν από λαϊκότερες τάξεις.

Η κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου θα μπορούσε να διαλύσει την ανταρσία από την πρώτη μέρα και μόνο με την ανακοίνωση της ανεξαρτησίας του Μαρόκου και ότι οι υπηρετούντες στρατιωτικοί είχαν υποχρέωση να υπακούουν στην χώρα τους και όχι στις διαταγές Ισπανών αξιωματικών. Σημειώνουμε ότι το μαρόκο είχε απελευθερωτικό κίνημα και μόλις πριν λίγα χρόνια είχε εκραγεί η μεγάλη επανάσταση του Αμπντέλ Κρίμ στο Ρίφ, στα σύνορα του Ισπανικού με το γαλλικό Μαρόκο.

Όσο προχωρούσε η ανταρσία, τόσο πιο απομονωμένη βρισκόταν η Ισπανία. Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις που δεν ήταν φασιστικές διασέφυγαν την ουδετερότητά τους. Αρνιόντουσαν να ενισχύσουν την Ισπανική Δημοκρατία. Ακόμα και η γαλλική που απετελείτο από τα κόμματα του Λαϊκού μετώπου κράτησε την επίσημη ανεξαρτησία της. Έτσι φοβούμενη την δύναμη της επανάστασης η οποία θα μετεδίδετο και στην Γαλλία και κατά πάσαν πιθανότητα θα ανέτρεπε το καπιταλιστικό καθεστώς.

- Οι φασιστικές κυβερνήσεις της Γερμανίας και Ιταλίας δεν κράτησαν βέβαια καμιά ουδετερότητα. Υποστήριξαν την ανταρσία του Φράνκο. Όχι μόνο χρηματικά και διπλωματικά, αλλά και με πολεμικό υλικό. Συγχρόνως έστειλε στρατιωτικές μονάδες και αεροπλάνα εναντίον της δημοκρατικής Ισπανίας. Όμως αυτή ήταν η μόνη περίπτωση αντιμετώπισης φασισμού και Ναζισμού και αποφυγής του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ο οποίος πλησίαζε με όλες τις τραγικές συνέπειες και δεκάδες εκατομμύρια νεκρούς.

Ενώ όμως οι κυβερνήσεις της Ευρώπης ετέθη ζήτημα λαϊκής βοήθειας σε όλες τις χώρες. Δημιουργήθηκαν επιτροπές ενίσχυσης της Δημοκρατικής Ισπανίας. Η ενίσχυση όμως δεν ήταν μόνο πολιτική και οικονομική με τους εράνους, αλλά και με την στρατολογία εθελοντών για τις Διεθνείς Ταξιαρχίες που θα πολεμούσαν στο πλευρό του Ισπανικού Λαού εναντίον της αντεπανάστασης του Φράνκο αλλά και των Γερμανών και Ιταλών φασιστών που τους βοηθούσαν.

Περίπου 35.000 άντρες και μερικές γυναίκες από 53 χώρες κατόρθωσαν να φτάσουν στην Ισπανία και να συγκροτήσουν τις Διεθνείς Ταξιαρχίες. Να σημειώσουμε ότι ακόμα και η γαλλική κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου έφερε δυσκολίες στην μετακίνηση των ξένων που περνούσαν από το έδαφός της. Όταν αυτοί έφταναν στη Νότιο Γαλλία τους παρελάμβαναν οι επιτροπές βοήθειας και με τις Ισπανικές Επιτροπές τους πέρναγαν κρυφά από τα σύνορα. Πρέπει βέβαια να σημειώσουμε ότι πολλοί Γάλλοι σιδηροδρομικοί, τελωνειακοί, συνοριακοί βοηθούσαν αυτήν την μετακίνηση. Την μεγαλύτερη ομάδα εθελοντών απετέλεσαν οι Γάλλοι με περίπου 8.000 αγωνιστές.

Όταν εκδηλώθηκε το πραξικόπημα του Φράνκο και ετέθη ζήτημα βοήθειας και από την Ελλάδα, τις πρώτες εκείνες μέρες περίπου 2.000 άτομα ζήτησαν να πάνε για την Ισπανία. Όμως την 4η Αυγούστου 1936 έγινε και στην Ελλάδα πραξικόπημα Ανακτόρων-Μεταξά, φιλοφασιστικής κατεύθυνσης. Βέβαια εμπόδισε οποιαδήποτε προσπάθεια βοήθειας της Δημοκρατικής Ισπανίας. Παρ' όλο που ο ελληνικός λαός, ακόμα και επί δικτατορίας Μεταξά εκδήλωνε ανοικτά τις συμπάθειες του προς την Δημοκρατική κυβέρνηση.

Έτσι λίγοι εθελοντές από την Ελλάδα μπόρεσαν να πάνε. Πήγαν πολλοί όμως από τους Έλληνες του εξωτερικού και τους Ναυτεργάτες που βρέθηκαν εκτός Ελλάδος. Το σύνολο των ελλήνων που πολέμησαν στην Ισπανία για την επανάσταση πλησιάζει τους 400 όπως αναφέρει ο Δημήτρης στο μοναδικό και αξιόλογο βιβλίο του «Έλληνες αντιφασίστες στον Ισπανικό εμφύλιο πόλεμο 1936-39» (Αθήνα 1986-Φιλιππίδης). Παραθέτει και κατάλογο 155 αγωνιστών οι οποίοι επέζησαν και 58 νεκρών. Ο ίδιος όμως λέει ότι δεν ήταν όλοι αυτοί που καταγράφονται. Έτσι πλήρης κατάλογος δεν υπάρχει. Όμως υπήρχαν και άλλοι που πολέμησαν με τις μονάδες των χωρών απ' όπου ήρθαν επειδή καταλάβαιναν καλύτερα τη γλώσσα. Όπως αυτοί από την Αμερική και τον Καναδά, αλλά και τη Γαλλία. Εκτός των λίγων από την Ελλάδα, όπως είπαμε κυριότερη ομάδα απετέλεσαν οι ναυτεργάτες. Επί κεφαλής τους ήρθε ο Πραγματέας της Συνδικαλιστικής Οργάνωσης, ο γνωστός και διεθνώς συνδικαλιστής Νίκος Καραγιάννης με 17 στην αρχή. Ο Καραγιάννης υπήρξε μια ηρωική φυσιογνωμία για το ελληνικό ναυτεργατικό κίνημα. Με την ομάδα του οργάνωσε από το 1933 τις Επιτροπές Καραβιών, μοναδικές στο ναυτικό όλου του κόσμου, γι' αυτό και οι έλληνες ναυτεργάτες και ειδικά ο Καραγιάννης είχαν μεγάλη φήμη στην Διεθνή Ομοσπονδία μεταφορών. Γι' αυτό όταν ο Καραγιάννης ήρθε σε σύγκρουση με τους σταλινικούς, παρ' όλο ότι ήταν μέλος του ΚΚΕ, και τον συνέλαβαν, επενέβησαν πολλοί ξένοι

και αναγκάστηκαν να τον αφήσουν ελεύθερο να συνεχίσει τον αγώνα του και μάλιστα να τραυματιστεί.

Οι ναυτεργάτες όμως και πριν φτάσουν στην Ιαπωνία είχαν υποστηρίξει την Ιαπωνική επανάσταση. Υπήραξν περιπτώσεις όπου πήραν πλοία που κουβαλούσαν εφόδια για τους φασίστες και τα οδήγησαν σε λιμάνια της δημοκρατικής Ιαπωνίας.

Μιά μεγάλη ομάδα ήρθε από τις ΗΠΑ με την μεσολάβηση της οργάνωσης ΣΠΑΡΤΑΚΟΣ των ελλήνων κομμουνιστών της Αμερικής, και της «Παγκυπριακής». Περίπου 60 ήρθαν από την Κύπρο και απιετέλεσαν την πολυπληθέστερη ομάδα σχετικά με τον πληθυσμό της χώρας. Πολλοί κύπριοι ήρθαν και από την Αγγλία. Άλλοι ήρθαν από τον Καναδά και μεταξύ αυτών θα σημειώσουμε και τις τρεις γνωστές ελληνίδες Ιωάννου Τούλα, Νικηφόρου Ελένη και Νικολάου Μαρία οι οποίες υπηρέτησαν σαν νοσοκόμες.

Άλλοι ήρθαν από την Γαλλία, την Αίγυπτο και μια ομάδα από την Ρωσία. Δραπέτες και καταδικασμένοι από την Ελλάδα, αλλά και σπουδαστές στις κομμουνιστικές σχολές της Διεθνούς. Μερμονωμένοι ήρθαν και από άλλες χώρες.

- Μια ομάδα Τροτσκιστών βρέθηκαν στην Βαρκελώνη και πολέμησαν στις γραμμές του POUM. Επί κεφαλής ήταν ο χημικός Δημήτρης Γιωτόπουλος, αρχισομαρξιστής ηγέτης. Είχε και ψευδώνυμο Βίτας. Όταν οι σταλινικοί άρχισαν τις εκτελέσεις των Πουμιστών και Αναρχικών, συνελήφθη και ο Γιωτόπουλος. Θα τον εκτελούσαν αν δεν επενέβαιναν ξένοι σύντροφοι και ιδιαίτερα ο υποστηρικτής της Ιαπωνίας Μαρού Πιβέρ, ηγέτης της αριστεράς του Γαλλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος και αφέθη ελεύθερος να αναχωρήσει για την Γαλλία.

Οι έλληνες εθελοντές πολέμησαν στις γραμμές της 15ης Ταξιαρχίας. Στο Βαλκανικό τάγμα επωνομαζόμενο «Δημητράφ». Στην αρχή πήρε ο λόχος των ελλήνων το όνομα «Νίκος Ζαχαριάδης» και με την ανασύνταξη του ύστερα από λίγο καιρό πήρε το όνομα «Ρήγας Φεραίος». Η πρώτη ομάδα ελλήνων έφτασε από την Γαλλία τον Οκτώβριο του 1936. Ακολούθησαν Κύπριοι και Ελληνοαμερικανοί. Πολέμησαν για πρώτη φορά στη μάχη της Χαράφα από τις γραμμές του αμερικανικού τάγματος και του Αγγλικού. Είχαν πολλούς νεκρούς. Εκείνη την εποχή έφτασε και ο Νίκος Καραγιάννης με τους 17 ναυτεργάτες. Πίεσαν και σχημάτισαν τον ελληνικό λόχο στα μέσα του 1937. Τον Ιούλιο του 1937 έλαβαν μέρος στη μάχη του Μπρουνέτ. Τον Αύγουστο στη μάχη του Μπελσίτ. Εκεί το Βαλκανικό Τάγμα όπου υπηρετούσαν οι έλληνες έπαθε πανωλεθρία αφού κράτησε το κρίσιμο σημείο του μετώπου όπου επιτίθεντο οι φασίστες. Ύστερα από τη μάχη ανασυνγκροτήθηκε όλο το τάγμα. Πολέμησαν στη μάχη του Τερουέλ τον Δεκέμβριο του 1937 και από τον Μάρτιο 1938 στις μάχες του Ανατολικού Μετώπου. Τον Ιούλιο 1938 στη μάχη του Εβρου. Μέχρι τον Οκτώβριο του 1938 όταν η Ιαπωνική κυβέρνηση αποφάσισε την διάλυση των Διεθνών Ταξιαρχιών. Άλλωστε πλησίαζε και η ώρα του τέλους για όλη την Ιαπωνική Επανάσταση. Αφού δεν προχώρησε αποφασιστικά τις πρώτες στιγμές στην ολοκλήρωση της ήταν επόμενο να ηττηθεί.

Οι εθελοντές αναχωρούσαν από την Βαρκελώνη ύστερα από την τελευταία τους παρέλαση. Οι έλληνες που πήγαν προς την Γαλλία έμειναν για ένα διάστημα σε στρατόπεδα. Οι έλληνες της Ελλάδος, ιδιαίτερα οι ναυτεργάτες αναγκάστηκαν να μείνουν στο εξωτερικό. Οι ελληνοαμερικανοί, Κύπριοι, Καναδοί γύρισαν στις χώρες τους. Η πιο τραγική μοίρα ήταν όμως αυτών που γύρισαν στην Σοβιετική Ένωση. Το σταλινικό καθεστώς αντιμετώπισε με εχθρότητα όσους κομμουνιστές από πολλές χώρες είχαν πολεμήσει στην Ιαπωνία. Δεν ήθελε να διηγούνται την επανάσταση, την ήττα και την στάση των σταλινικών στην διοίκηση και τις ταξιαρχίες. Στην διήγηση της ελληνικής συμμετοχής στην ιαπωνική επανάσταση, ο Παλαιολογόπουλος δίνει και ένα κατάλογο νεκρών. Αλλά και μέσα σ' αυτούς που έφτασαν στην Σοβιετική Ένωση αναφέρει μερικούς που εκτελέστηκαν από την σταλινική διοίκηση: Βορεινός ή Σέβερης, Γεωργίου, Γκρεγκόριεφ Αθηναίος (ψευδώνυμο), Ιβανώφ από Μυτιλήνη (ψευδώνυμο), Κλειδωνάκης Απόστολος πρώην βουλευτής του ΚΚΕ, Παύλος Νικόλαος, Σακαρέλος Δημήτριος από τους ηγέτες των εθελοντών και παλαιό στέλεχος του ΚΚΕ, Ταμπάκωφ (Γιώργος), Ταγκκαράκης Νίκος (Τόμωφ). Θα προσθέσουμε και τον Μπεζαντάκο, δραπέτη από τις φυλακές Συγγρού, που είχε καταφύγει στην ΕΣΣΔ.

Πολλοί σκοτώθηκαν στις μάχες. Ο Δ.Π. αναφέρει 58, όσους κατάφερε να βρεί. Αλλά ήταν και άλλοι πολλοί. Γενικά οι έλληνες διακρίθηκαν για το θάρρος τους σ' αυτόν τον διεθνιστικό πόλεμο. Κανείς από τότε δεν ενδιαφέρθηκε για τους τάφους τους. Αλλά το χειρότερο, κανείς δεν είχε την πρωτοβουλία, τουλάχιστον μετά το 1974, να κάνει ένα μνημείο, να στήσει έστω μια αναμνηστική πλάκα, αυτών των διεθνιστών εργατών που έπαιψαν να βοηθήσουν την κρίσιμη τότε Ιαπωνική Επανάσταση.

- - - - -

-Θα αναφέρουμε άλλα δύο περιστατικά που σχετίζονται με την δράση των ελλήνων επαναστατών στην Ιαπωνία. Πρώτα για τους αθλητές. Την 1η Αυγούστου 1936 επρόκειτο να αρχίσουν με μεγάλη επισημότητα οι Ολυμπιακοί του Βερολίνου. Το ναζιστικό καθεστώς του Χίτλερ έδινε μεγάλη σημασία σ' αυτούς, γιατί ήταν ευκαιρία παγκοσμίου προβολής του. Η Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή με

πιστώσεις του κράτους έστειλε 42 αθλητές. Για την ιστορία σημειώνουμε ότι σ' αυτή την Ολυμπιάδα οι Σύλλας στον δίσκο και ο Μάντιας στα εμπόδια πήραν μετάλλια ως έκτοι. Ακόμα ένα χαρακτηριστικό γεγονός του ρατσισμού. Ο αμερικανός μαύρος Τσέσε Όουενς κέρδισε 3 χρυσά μετάλλια με πρωτίες στα 100, 200 και όλμα εις μήκος. Ο Χίτλερ έσπευσε να δώσει τα χέρια σε όλους τους βραβευθέντες για ναέχει την προβολή σε όλο τον κόσμο με τις φωτογραφίες και τον κινηματογράφο. Όμως για να μην δώσει το χέρι σε μαύρο αθλητή έφυγε από τ στάδιο.

Πριν αρχίσουν οι αγώνες, η δημοκρατική κυβέρνηση της Ιαπωνίας αποφάσισε να οργανώσει την εργατική Ολυμπιάδα στην Βαρκελώνη, να δείξει έτσι την αντίθεσή της στις φιέστες των φασιστών. Σε πολλές χώρες δημιουργήθηκαν «Λαϊκές Ολυμπιακές Επιτροπές» για να μαζέψουν χρήματα και να στείλουν αθλητές. Έγινε και στην Ελλάδα. Πολλοί αθλητές δήλωσαν συμμετοχή. Στην αρχή η κυβέρνηση Μεταξά, πριν τη δικτατορία, δεν τους χορηγούσε διαβατήρια. Η Ολυμπιακή Επιτροπή επίσης τους απειλούσε με διαγραφές, αν πάνε στην Βαρκελώνη. Τελικά με την επέμβαση του Ιαπωνού πρέσβη δόθηκαν τα διαβατήρια, αλλά με την απαγόρευση εισόδου στην Ιαπωνία. Η Ολυμπιάδα θα γινόταν στις 22-26 Ιουλίου. Στις 11 Ιουλίου ο πρωταθλητής Αδομίδης έφυγε μόνος του και ήταν ο μόνος που έφτασε εγκαίρως για να παρελάσει εκ μέρους της Ελλάδος ανάμεσα σε περίπου 3.000 αθλητές από 25 χώρες. Οι υπόλοιποι, αναφέρουμε τους αθλητές Μαυραπόστολο, Σταυρινό, Νίτσα, Ζώγα, Κουραχάνη, Βεργόπουλο, Δουνάκη και τους παλαιότες Παπαδόση και Μητρόπουλο, ανεχώρησαν στις 17 με πλοίο για τη Μασσαλία. Δεν έφτασαν εγκαίρως για τους αγώνες και αναγκάστηκαν να επιστρέψουν στην Ελλάδα στις 30 Ιουλίου. Μετά την 4 Αυγούστου είχαν φασαρίες με την φασιστική κυβέρνηση Μεταξά.

Όμως και όλοι οι αγώνες δεν έγιναν. Την ημέρα που άρχισαν και έγινε παρέλαση, εξεράγη το πραξικόπημα των δασιστών αξιωματικών από το φρούριο της Βαρκελώνας. Πρώτη τους πράξη ήταν να βομβαρδίσουν τις εγκαταστάσεις της Ολυμπιακής Επιτροπής και το γήπεδο. Έτσι αναβλήθηκαν οι αγώνες. Οι επαναστάτες της Βαρκελώνας επετέθησαν και απώθησαν τους φασίστες από το φρούριο. Αλλά ήταν αργά για να διεξαχθούν οι αγώνες ύστερα από τις καταστροφές που είχαν γίνει.

Ο Ι Σ Υ Γ Γ Ρ Α Φ Ε Ι Σ

- Το άλλο γεγονός συνδέεται με το Β' Διεθνές Συνέδριο Συγγραφέων για την Υπεράσπιση κατά του φασισμού. Συνήλθε στις 4-7-1937 στην Βαλένθια της Ισπανίας και έκλεισε στο Παρίσι στις 19-7-1937. Πήραν μέρος δύο έλληνες αντιφασίστες. Ο Στρατής Τσίρκας που ερχόταν από την Αίγυπτο. Αυτός μάλιστα έγραψε και ένα κείμενο του Συνεδρίου: «Τον Όρκο των Ποιητών στον Λόρκα». Ο Τσίρκας είναι που έγραψε μετά την τριλογία για τα γεγονότα της Μέσης Ανατολής. Το πως Κίνημα Αντίστασης εκεί πέρα, πως έφτασε στην εξέγερση και πως πνίγηκε από τους Άγγλους και η προτροπή της ελληνικής κυβέρνησης του εξωτερικού. Μία ιστορία μεγάλης οργάνωσης από τις κοινότητες των ελλήνων του εξωτερικού, τον στρατό, το ναυτικό και την αεροπορία που κατά μεγάλη πλειοψηφία πέρασαν στο μέρος της Αντίστασης και ζήτησαν να πολεμήσουν μαζί με τις οργανώσεις του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ στην Ελλάδα.

Ιστορία όπου φαίνεται πόσο ταξικός ήταν ο αγώνας Άγγλων και Ελλήνων καπιταλιστών, οι οποίοι προτίμησαν να κινδυνεύσουν διάλυση του Μετώπου προκειμένου να διαλύσουν τους οργανωμένους έλληνες. Μαζί τους και οι έλληνες ναυτεργάτες με επικεφαλής τον Νίκο Καραγιάννη που είχε την έδρα της ΟΕΝΟ Μέση Ανατολής στην Αλεξάνδρεια. Ηγέτης αυτού του εκπληκτικού κινήματος ήταν ο Γιάννης Σαλάς, ο ονομαζόμενος Φάνης στο βιβλίο. Τον σκότωσαν οι δεξιοί στην Σάμο κατά την διάρκεια του Εμφυλίου. Ο παρούσιαζόμενος με το ψευδώνυμο ΧΗΡΑ ήταν ο Διαμαντάρας Γιώργος ναυτεργάτης από τα Ψαρά όπου πολέμησε στην Ισπανία και κατέφυγε στην Αίγυπτο.

Ο δεύτερος συγγραφέας ήταν ο Θόδωρος Σκουρλής και ήρθε από τις ΗΠΑ όπου είχε μεταναστεύσει. Ξεχασμένος σήμερα ποιητής. Αυτός έγραψε το 1923 το ποίημα «ΤΟ ΧΕΡΙ» που είναι το καλλίτερο ποίημα για τους έλληνες εργάτες.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΙΒΙΕΡΑΤΟΣ

"Αλητεία το τελευταίο στάδιο του καπιταλισμού" έγραφε το πανώ μιας διαδήλωσης πριν μερικά χρόνια.

Βομβαρδισμού αμάχων στην ίδια την Ευρώπη από πολιτισμένους Δυτικούς. Βέβαια το φαινόμενο δεν είναι πρωτοφανές. Από αιώνες βομβαρδίζουν αποικιακούς και τους εξοντώνουν. Όπως στην Σομαλία, πρόσφατα. Αλλά και στην Ευρώπη έγιναν παρόμοια και σε καιρό υποτιθέμενης ειρήνης. Στο φασιστικό πραξικόπημα του στρατηγού Φράνκο στην Ισπανία του 1936 για την ανατροπή της Δημοκρατικής κυβέρνησης. Ιταλοί φασίστες και Γερμανοί ναζιστές βομβάρδισαν αμάχους. Υπήρξαν τότε πολλές διαμαρτυρίες. Αυτές προετοίμασαν το ρεύμα που συνέτριψε το Φασισμό στον πόλεμο. Αλλά με εκατομμύρια νεκρούς και τεράστιες ζημιές. Σήμερα λίγες οι διαμαρτυρίες. Σαν να πηγαίνουμε αδιαμαρτύρητα σε νέα σφαγή. Εδώ στο κέντρο της Ευρώπης στη Γιουγκοσλαβία εγκαθίστανται ιμπεριαλιστικές δυνάμεις. Σιγουρη απειλή για όλους τους λαούς. κανένα ψιμύθιο δεν κρύβει την απειλή.